

SZABÓ ERIKA HOZZÁSZÓLÁSA

EMBERKERESKEDELEM ÉS EMBERCSEMPÉSZET A RENDŐRSÉGI PSZICHOLÓGUS SZEMÉVEL

Számomra, mint rendőrségi pszichológusnak az Európai Unió konferencián is elhangzott aktuális biztonsági kihívásai közül kiemelkedik, s ezáltal továbbgondolásra sarkall az illegális migráció – közte az embercsempészet és az emberkereskedelem – problematikája. Steve Bosanquet „A nemzetközi migráció hatása az európai biztonságra” című előadásán elhangzott, hogy a tavalyi év folyamán az Európai Unióba illegálisan belépett 600.000 ember 80%-a külső segítséget kapott a határátlépéshez. Az adatok azt mutatják, hogy a bűnözésnek ez a legintenzívebben növekvő területe, mely a folyamatosan emelkedő bevételek mellett egyre inkább az ember, mint kereskedelmi áru kizsákmányolására törekszik, egyre mélyebben megsértve ezzel emberi méltóságukat és alapvető emberi jogait. A jelenség ellen való küzdelem éppen ezért határozott és gyors fellépést igényel a rendvédelmi szervek mindegyikétől, köztük a határőrségtől és a rendőrségtől egyaránt. Ez a harc azonban nem folytatható sikeresen pusztán az illegális kereskedelem ellen eddig alkalmazott módszerekkel, hiszen jelen esetben az illegálisan csempészett kereskedelmi áru nem valamiféle tárgy, hanem hús-vér ember megsebzett élettörténettel, érzésekkel, vágyakkal, alapvetően megsértett emberi jogokkal. Igaz ez még akkor is, ha az embercsempészet áldozatai általában saját akaratukból fordulnak az embercsempészekhez segítségért. Igen gyakori, hogy az illegális migráció hátterében már eredendően az alapvető emberi jogok valamilyen szintű megsértése áll (politika, háború, stb.), amihez csak hozzájárul, hogy az embercsempészek általában hosszabb távon igyekeznek befolyásuk és kizsákmányolásuk alatt tartani az embercsempészet révén más országba illegálisan eljuttatott személyeket – visszatartják alapvető okmányait, kényszer „rabszolga-munkára” fogják, prostitúcióra kényszerítik őket, stb. –. Az emberkereskedelem áldozataira pedig mindezen kiszolgáltatottság még fokozottabban érvényes.

Lloyd Dakin, az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának Magyarországi Képviselővezetője a „Biztonsági megfontolások és a menekültek védelme” című előadásán kihangsúlyozta, hogy az embercsempészet és az emberkereskedelem esetében maga a jelenség a bűnözés. A jelenséget „szponzorálók” azok, akik bűnözőknek és éppen ezért üldözendőknek tekinthetők. Ezzel szemben az embercsempészet és az emberkereskedelem áldozatai nem bűnözők, hanem áldozatok a szó minden értelmében, beleértve ebbe a rendvédelmi szerveknél alkalmazott eljárási rendet is. Éppen ezért tevékenységük során a rendvédelmi szervek képviselőinek elsődleges szempontként kell szem előtt tartani a reviktimizáció – az áldozatoknak a nyomozási eljárás során való újra áldozattá való válásának – megelőzését.

Mindezen gondolatsor alapvetően összecseng a kormány és a rendvédelmi szervek által a bűnmegelőzés és az áldozatvédelem területén kinyilvánított vezérelveivel. (Szabó, 2003; Szabó, 2004) Az utóbbi években, hónapokban számos cselekvési program indult el ennek szellemében, melyek közül talán a leglátványosabb a családon belüli erőszak ellen való küzdelmet tűzte ki céljául. Ez a program a probléma feltárása, a lakosságnak a probléma jelenségkére vonatkozó széleskörű tájékoztatása mellett magában foglalta a

rendvédelmi szervek tagjainak az áldozatok jellemzőire illetve a velük való hatékony és a reviktimizáció megelőzését célzó viselkedésmód elsajátíttatására irányuló oktatásokat, tréningeket is.

A Fejér Megyei Rendőr-főkapitányságon dolgozó pszichológusként elmondhatom, hogy a rendőrségen dolgozó érintett kollegák többnyire tisztában vannak az áldozatok pszichés jellemzőivel és hatékonyan képesek azokat kezelni is. Az áldozattá válás körülményei az egyes áldozattá vált személy jellemzői ugyan esetről esetre különbözhetnek, az általános tendenciák viszont megegyeznek. Mindegyikőjükre jellemző a kiszolgáltatottság és a kilátástalanság, a tehetetlenség, a tompaság és a segítség, a támogatás iránti fokozott igény. Így van ez az embercsempészet és az emberkereskedelem áldozatainak az esetében is. Az ő helyzetüket azonban tovább fokozza még az a tény, hogy az áldozatok többnyire távol vannak szülőhazájuktól, s a legtöbb esetben nem beszélnek idegen – tehát az aktuális országban használt – nyelven. Éppen ezért ők az alkalmazott áldozatvédelmi eljárásokon túl további figyelmet, segítséget igényelnek. Ennek a feladatnak való megfelelés során azonban – mint általában véve a bűnmegelőzés és az áldozatvédelem területén – a rendőrség és a többi érintett rendvédelmi szerv nincs magára hagyva. Létezik Magyarországon néhány olyan civil szervezet, amely céljául tűzte ki az illegális migráció, az emberkereskedelem valamint az embercsempészet elleni küzdelmet, illetve az áldozatok segítségét beleértve a jogi asszisztenciát, a támogatott és védett hazatérést, a hivatalos tolmácsolást illetve szükség esetén a pszichés és orvosi támogatást is. Kiemelkedik közülük az International Organization for Migration nevű nemzetközi kormányközi szervezet, melynek meggyőződése, hogy a humánus és szervezett keretek között zajló migráció mind az egyén, mind a társadalom érdekeit egyaránt szolgálja²⁷⁹. Magyarország 1991 óta tagja a szervezetnek, és 1992. április 7-én nyílt meg irodája Budapesten. Magyarország és az IOM között az elmúlt évek során gyümölcsöző kapcsolat alakult ki, melynek jelentős állomása volt az 1995. december 18-án Budapesten aláírt Együttműködési Megállapodás a Magyar Kormány és az IOM között a migráció terén folytatott együttműködésről.

Az emberkereskedelem és az embercsempészet jelenségének számos egészségügyi vonatkozása lehet az esetlegesen elszennvedett fizikai erőszak, szexuális kizsákmányolás, pszichikai bántalmazás és a szegényes életkörülmények következtében. 2003-ban erről a témáról tartottak Budapesten egy regionális (Közép-, Kelet- és Dél-Európát érintő) konferenciát, melynek legfontosabb eredményeképp a résztvevő országok képviselői aláírták az ún. „Budapest Declaration”-t. A deklaráció kimondja, hogy nagyobb figyelmet kell szentelni az emberkereskedelemmel kapcsolatos egészségügyi és népegészségügyi problémáknak (Á., Baráth at al., 2004). A dokumentumban szerepel továbbá, hogy az emberkereskedelem áldozatai számára biztosítani kell a képzett szakemberek által védett és óvó környezetben szolgáltatott, az áldozatok nemének, életkorának és kultúrájának megfelelő egészségügyi ellátást, melynek érdekében ki kell dolgozni az emberkereskedelem áldozatai számára biztosított egészségügyi alapellátás minimális követelményeit. Ezzel a céllal rendeztek meg 2004. május 15-25 között Budapesten egy leendő trénereknek szóló képzést a közép-, dél- és kelet-európai érintett országok kormányzati és/vagy civil szférából érkezett képviselőinek részvételével. A tréningen magam is részt vettem a Belügyminisztérium Egészségügyi Koordinációs Önálló Osztályának képviselőjeként, mely jelzi a Belügyminisztérium e témának való elkötelezettségét.

²⁷⁹ www.iom.hu

Az első lépések megtétele, a probléma hazánkat is érintett voltának felismerése a fentiek alapján megtörtént. A szakemberek érzik az emberkereskedelem és az embercsempészet egészségügyi és pszichikai vonatkozásainak fontosságát, mely probléma kezelése éppúgy fontos a rendvédelmi szervek hatékony fellépése, mint az áldozatok mentálhigiénéjének védelme szempontjából.

Az eddigi tapasztalatokra és eredményekre támaszkodva a jövőre nézve az alábbi három fő feladatcsoport emelkedik ki:

- a hazánkat érintő probléma jelenségének részletes feltérképezése,
- az érintett szakembereknek a témával kapcsolatos részletes képzése,
- valamint az ellátáshoz szükséges háttérintézmények illetve civil és kormányzati szervezetek hálózatának kiépítése.

Irodalomjegyzék:

1. Á., Baráth, E., Hauff, P., D., Jaffé, Gy., Jakab, N., Motus, I., Szilárd, D., Tudorache, R., Venelinova, J., Weekers, *The Mental Health Aspects of Trafficking in Human Beings – Training Manual* -, IOM, Budapest.
2. Szabó E, 2003, *Bűnmegelőzés és áldozatvédelem a rendőrségi pszichológus szemével*, in: Hautzinger Z. (szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények II.*, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs.
3. Szabó E, 2004, *Áldozatvédelem a rendőrség és a rendőrségi pszichológus szemszögéből*, Belügyi Szemle 2004/6. szám., p. 81-95.
4. www.iom.hu